

Een misdaad van alle tijden

Slavernij, een geschiedenis van de Amsterdamse historicus Dirk J. Tang, hoort bij de expositie *Slavernij verbeeld* bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Veel van het daar geëxposeerde materiaal is in dit rijk en creatief geïllustreerde boek opgenomen. Tang benadrukt dat hij een geschiedenis van slavernij heeft geschreven, maar wel een zeer handzame. Hij geeft een samenvatting van wat wij weten over slavernij vanaf de oudheid, maar vanaf 1500 met nadruk op de Nederlandse betrokkenheid bij slavenvaart, slavenhandel en slavernij. Hierbij maakt hij constant onderscheid tussen 'tot

**Geschiedenis van de Amsterdamse slavenhandel.
Over de belangen van Amsterdamse regenten bij de
trans-Atlantische slavenhandel**

Leo Balai

Walburg Pers, Zutphen 2013, 192 blz., € 29,50

Slavernij. Een geschiedenis

Dirk J. Tang

Walburg Pers, Zutphen 2013, 240 blz., € 34,50

slaaf gemaakt' (cf. *enslaved*) en slaven; waar hij het politiek correctere 'tot slaaf gemaakt' kan gebruiken – bij eerste generatie slaven, ook wel 'zoutwaterslaven' genoemd – doet hij dat. Tang laat zien dat slavernij waarschijnlijk zo oud is als het moment dat groepen mensen ruzie en oorlog met elkaar kregen. Slaven waren onderdeel van antieke maatschappijen, maar als systeem was dit anders dan tijdens de Atlantische slavenhandel, die opkwam nadat de Portugezen in Brazilië suikerplantages aanlegden. In de middeleeuwen was er een glijdende schaal tussen slaven en horigen, waarbij laatstgenoemden het niet per se beter hadden. Het beeld dat Tang schetst over de moderne slavenhandel en slavernij is zo volledig mogelijk (hij schrijft bijvoorbeeld ook over christenslaven in Noord-Afrika en Aziatische slavernij) en genuanceerd.

Hij laat zien wat de laatste stand van zaken is op het gebied van slavernij-onderzoek en erkent dat het vrijwel onmogelijk is om het leven van een slaaf van binnenuit te beschrijven; die bronnen zijn er gewoon niet. Het boek eindigt in 1873, wanneer de gemanumiteerde Nederlandse slaven hun 'leerperiode' erop hebben zitten en echt vrij zijn om te gaan en staan waar zij willen. Zo genuanceerd Tang is, zo uitgesproken is Leo Balai. Balai promoveerde recent op het slavenschip Leusden; de ondertitel van de handelsuitgave van zijn proefschrift *Moord aan de monding van de Marowijnrivier* maakt duidelijk waar Balai staat: hij klaagt aan. In *Geschiedenis van de Amsterdamse slavenhandel* laat Balai geen mogelijkheid onbenut om aan te geven dat de Amsterdamse zeventiende eeuwse (en latere) welvaart mede

te danken is aan 'een misdaad tegen de menselijkheid', de slavenhandel. Een kaart van de Amsterdamse grachtengordel, waarop aangegeven staat op welke plekken bewindhebbers (van de WIC en Sociëteit van Suriname) en andere betrokkenen woonden, laat duidelijk zien waar deze heren zich concentreerden: in de zogenaamde Gouden Bocht, aan de Herengracht. Twintig pagina's namen van 'regenten en andere belanghebbenden bij de slavenhandel' – daaronder telgen van de geslachten Hope, Bicker, Hooft en Trip (141 personen totaal) – laten zich lezen als *naming and shaming*. Dit zijn de verantwoordelijken lijkt Balai te zeggen en de plekken waar zij woonden moet je zien als een 'schuldig landschap' (inclusief de ambtswoning van de burgemeester van Amsterdam en het hoofdkantoor van Amnesty). Balai is een man met een missie. Hij heeft wat recht te zetten. Ten eerste laat hij zien dat er voldoende aanwijzingen zijn dat vanaf de late middeleeuwen er behoorlijke hoeveelheden slaven in Europa aanwezig waren. Daarnaast aast hij op de erkenning dat de Amsterdamse rijkdom mede gebaseerd is op 'gewetenloze' uitbuiting van West-Afrikaanse mensen. Hij stelt terecht dat het niet goed te becijferen valt of en hoe winst is gemaakt, maar stelt even later ook dat louter kijken naar de resultaten van de WIC niet voldoende is: duizenden vonden werk op de schepen, in de scheepsbouw en de toeleverende bedrijven. *Geschiedenis van de Amsterdamse slavenhandel* is uitvoerig gedocumenteerd met onder meer alle namen van slavenschepen, het aantal ingescheepte gevangenen, de overledenen en hun bestemming. Daarnaast is het geweldig geïllustreerd. Zowel tekst als illustraties laten aan duidelijkheid niets te wensen over.

Ger Jan Onrust

Het verhaal van de Washingtonse acht

De Olympische Spelen van Berlijn in 1936 belichaamden de verknoping van sport en politiek. Sportieve prestaties en evenementen konden uitgevent worden om de superioriteit van het eigen volk aan te tonen en nationalisme aan te wakkeren. Roeien was bij uitstek de sport waarin Duitsland excelleerde. Maar na vijf keer goud en één keer zilver was het een groep doodgevone Amerikaanse *Westcoast* jongens die op het koningsnummer, middels een geweldige *rally*, met miniem verschil het goud opeisten. Wat is het verhaal van deze bijzondere acht mannen? De Verenigde Staten, begin jaren dertig: het is crisis. Ieder jaar meldt zich een behoorlijke groep zonen van houthakkers, boeren en arbeiders voor het gruwelijk zware trainingsprogramma van coach Al Ulbrickson van de *University of Washington*. *Scholarships* bestaan nog niet: zelfs al verover je een plaats in de *varsity* boot, dan nog moet je je eigen scholing financieren. Hard werk in harde klimatologische omstandigheden. *De jongens in de boot* is meer dan het gemiddelde sportboek. Daniel James Brown schetst het verhaal van een groep jonge mannen, hun coach en botenbouwer tegen de achtergrond van de crisisjaren, nog eens versterkt door de *dust bowl* in de VS. Daarnaast focust Brown zich op Duitsland, de plek van het grootste succes van de Washingtonse acht met stuurman en dan in het bijzonder op Leni Riefenstahl, die

met haar *Olympia* sportreportages voorgoed veranderde.

Drager van het verhaal is Joe Rantz, de man 'op zeven', die op jonge leeftijd werd verstoten door zijn vader en stiefmoeder en desondanks zijn eigen ingenieursopleiding bekostigde. Het is ook het verhaal van de uiterst succesvolle Al Ulbrickson, een Deen die decennia lang het roeiprogramma van de *U of W* leidde. *De jongens in de boot* is een uitstekend gedocumenteerd, bij tijd en wijle spannend sportboek (de verfilming komt eraan). Een prima bron voor een originele invalshoek voor het profielwerkstuk over de Olympische Spelen.

Ger Jan Onrust

De jongens in de boot.

De legendarische acht van 1936.

Daniel James Brown

Thomas Rap, Amsterdam 2013, 512 blz., € 29,90